

Laura Randé Solé
Magí Macias Angles

ANÀLISI SITUACIONAL DE LA PRESCRIPCIÓ INFERMERA.
REVISIÓ SISTEMATITZADA

TREBALL FI DE GRAU

Dirigit per: Dra. Rosa Dolores Raventós Torner

Infermeria

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI
Facultat d'Infermeria
Campus Catalunya

TARRAGONA 2024

Agraïments

En primer lloc agraïm a les nostres famílies i amics que ens han donat tot el seu suport durant aquests quatre anys del grau. L'elaboració de la revisió ens ha permès conèixer una mica més de nosaltres mateixos.

Per acabar, mostrar tot l'agraïment a la nostra tutora, la Dra. Rosa Raventós Torner, per la seva guia i suport durant tot el camí.

ÍNDEX

RESUM.....	7
ABSTRACT	8
1. INTRODUCCIÓ	9
1.1. Justificació.....	10
2. MARC CONCEPTUAL.....	11
2.1. Definició/Conceptes claus	11
2.2. Prescriure i Receptar.....	13
2.3. Context mundial	13
2.4. Evolució i implementació a nivell Estatal	14
2.4.1. Precedent d'Andalusia	18
2.5. Evolució de la prescripció infermera a Catalunya	18
2.5.1. Procés d'acreditació infermera per prescriure a Catalunya	19
3. PREGUNTA D'INVESTIGACIÓ.....	21
3.1. Pregunta PICO	21
3.2. Criteris FINER	21
4. OBJECTIUS.....	22
4.1. Objectiu general	22
4.2. Objectius específics	22
5. METODOLOGIA	22
5.1. Disseny de l'estudi	22
5.2. Paraules clau i descriptors	23
5.3. Criteris de selecció	23
5.4. Procés de cerca d'articles	24
6. RESULTATS	25
6.1. Diagrama de Flux	25
6.2. Taula dels Resultats	26
6.3. Taula resultats CASPe.....	31
6.3.1. Revisió dels articles recuperats amb la llista CASPe per estudis de cohort	31
6.3.2. Revisió dels articles recuperats amb la llista CASPe per estudis d'assaig clínic	33
7. DISCUSSIÓ	34
7.1. Nivell d'implementació i aplicacions de la PI en l'àmbit clínic i assistencial.....	34
7.2. Canvis en el desenvolupament de la prescripció	35
7.3. Protocols de la prescripció i autonomia infermera en la PI	35
8. CONCLUSIÓ	36

9. LIMITACIONS DE L'ESTUDI.....	37
10. FUTURES LÍNIES D'INVESTIGACIÓ	37
11. BIBLIOGRAFIA	38

Índex d'abreviatures

- PI:** Prescripció infermera
- BOE:** Boletín oficial del estado
- OMS:** Organització mundial de la Salut
- RAE:** Real Acadèmia Espanyola
- BOJA:** Boletín Oficial de la Junta de Andalucía
- SAS:** Servicio Andaluz de Salud
- OMC:** Organización Médica Colegial
- COIB:** Col·legi Oficial d'Infermeria de Barcelona
- CIE:** Consejo Internacional de Enfermeras

Índex de taules

Taula 1: Normatives de la PI a nivell estatal	177
Taula 2: Descriptors DeCS y MeSH utilitzats per la cerca.....	233
Taula 3: Criteris de inclusió i exclusió	233
Taula 4: Procés de cerca d'articles	244
Taula 5: Taula dels Resultats.....	300
Taula 6: Taula resultats CASPe per a estudis de cohort.	322
Taula 7: Taula resultats CASPe per a estudis d'assaig clínic.	334

Índex de figures

Figura 1: Línia temporal legislativa Espanya	155
Figura 2: Diagrama de flux PRISMA.....	255

RESUM

Les noves realitats socials i econòmiques han implicat l'adaptació del sistema sanitari per tal de garantir l'estat de benestar de la població. La prescripció infermera és una competència adquirida recentment, per tal de donar resposta a aquests canvis; la qual s'aplica a diari dins de l'àmbit clínic i assistencial. Des de l'inici de la seva regulació, els seus beneficis s'han fet palpables, sobretot dins de l'àmbit de l'Atenció Primària, incidint en el control de les patologies cròniques.

Objectiu general: Avaluar el nivell d'implementació de la prescripció infermera, determinar els canvis en el desenvolupament a Espanya, conèixer els protocols i les seves aplicacions en l'àmbit clínic i assistencial.

Metodologia: S'ha realitzat una revisió sistematitzada de la literatura, fonamentada en l'evidència científica a través de la recerca en diverses bases de dades. Posteriorment per a la selecció i avaluació dels articles s'han aplicat els criteris PRISMA i CASPe (Critical Appraisal Skills Programme) com a eina de qualitat metodològica.

Resultats: S'han analitzat un total de 6 estudis de disseny quantitatiu, relacionats amb la implementació de la prescripció infermera i en el seu ús, autonomia i beneficis en la pràctica assistencial. Destaquem principalment el nivell d'implementació, les aplicacions de la PI en l'àmbit clínic i assistencial, els canvis en el desenvolupament de la prescripció i els protocols de la prescripció i l'autonomia infermera en la PI, destacant que han donat resposta als objectius plantejats.

Conclusions: La prescripció infermera ha tingut un recorregut evolutiu que s'ha emmarcat dins de les necessitats del sistema sanitari. Aquests canvis han obtingut resultats positius tant en el benefici de l'usuari com en el benefici econòmic. La PI representa un pas endavant en la funció i el paper de la infermeria en la nova situació socioeconòmica de la població actual. La falta de consolidació en la regulació legislativa dins de l'àmbit assistencial crea discussió en la mateixa professió.

Paraules clau: Infermera, Recepta mèdica, Prescripció mèdica, Autonomia

ABSTRACT

The new social and economic realities have involved the adaptation of the health system in order to guarantee the welfare state of the population. Nursing prescription is a recently acquired competence, in order to respond to these changes; it is applied daily within the clinical and healthcare field. Since the beginning of its regulation, its benefits have become palpable; especially within the field of Primary Care, influencing the control of chronic pathologies.

General objective: Evaluate the level of implementation of nursing prescription, determine changes in development in Spain, know the protocols and their applications in the clinical and healthcare field.

Methodology: A systematic review of the literature has been carried out, based on scientific evidence through research in various databases. Subsequently, for the selection and evaluation of the articles, PRISMA and CASPe (Critical Appraisal Skills Programme) criteria have been applied as a methodological quality tool.

Results: A total of 6 quantitative design studies have been analyzed, related to the implementation of nursing prescription and its use, autonomy and benefits in healthcare practice. We highlight mainly the level of implementation, the applications of PI in the clinical and healthcare field, the changes in the development of prescription and the protocols of prescription and nursing autonomy in the PI, highlighting that they have responded to the objectives set.

Conclusions: The nursing prescription has had an evolutionary journey that has been framed within the needs of the health system. The changes in it have obtained positive results for the benefit of the user and for economic benefit. PI represents a step forward in the role and role of nursing in the new socio-economic situation of the current population. The lack of consolidation in legislative regulation within the healthcare field creates discussion in the same profession.

Keywords: Nurse, Standing Orders, Prescriptions, Autonomy

1. INTRODUCCIÓ

Els organismes internacionals com la Organització Mundial de la Salut (OMS) reclamen la importància de les intervencions d'infermeria en relació a la prescripció infermera (PI) per als termes de salut del pacient i del cost-efectivitat dels sistemes de salut (1).

Des de un punt de vista professional, la infermera exerceix les cures de la població mitjançant plans de cures i diagnòstics d'infermeria, amb intervencions infermeres, que poden incloure l'administració de tractaments farmacològics. Es considera com a intervenció infermera qualsevol acció directa que la infermera realitza en benefici del pacient, incloent l'administració de medicaments i productes sanitaris (1).

La dispensació de medicaments i productes sanitaris és una eina fonamental que la infermera utilitza contínuament en la seva tasca assistencial. La realització de les cures de infermeria derivades de l'administració de fàrmacs, instaurades en la dinàmica laboral dels professionals d'infermeria, ha fet que es qüestionin les competències de les pròpies infermeres i ha impulsat canvis en el suport legal que se'ls proporciona.

Es va publicar per primera vegada al Boletín Oficial del Estado (BOE) l'any 2015 el reconeixement legal i professional on les infermeres podien indicar l'ús i autorització de certs productes sanitaris; però aquest ha anat canviant a mesura que ha passat el temps, ampliant el ventall de productes autoritzats per a la prescripció (2).

A Europa, la PI té un llarg recorregut essent Suècia on es va proposar per primera vegada el 1978 i, actualment la PI està legislada i és possible per a les infermeres a: Estats Units d'Amèrica, Regne Unit, Suècia, Sud-àfrica, Austràlia, Canadà, Nova Zelanda, Brasil, França, Irlanda, Lesotho, Botswana i Argentina (3).

Però per poder arribar al reconeixement ha hagut un llarg recorregut que s'ha tingut que treballar, demostrar l'efectivitat i el cost benefici de la PI. Tot i així encara podem trobar objeccions del Col·legi Mèdic.

1.1. Justificació

El camí per poder obtenir un reconeixement de la PI ha estat un repte, un camí lent i ple d'obstacles que s'han hagut d'anar superant jurídicament, tot i que ens avalava un reconeixement com infermeres graduades i el llarg recorregut europeu.

Com a futures infermeres, és fonamental comprendre l'autonomia infermera en el procés de prescripció i el seu impacte en la pràctica clínica. És crucial conèixer com s'ha implementat i familiaritzar-se amb els protocols i les aplicacions en l'àmbit clínic, ja que aquesta àrea no ha rebut prou èmfasi durant la formació universitària. Aquest coneixement és essencial ja que sempre proporcionarà beneficis per a les persones que cuidem.

2. MARC CONCEPTUAL

2.1. Definició/Conceptes claus

El concepte de prescripció infermera implica prescriure per part de la infermera el millor règim terapèutic davant d'un problema de salut. Aquesta prescripció estarà guiada per la valoració del problema de salut, pel criteri de la bona pràctica clínica del professional infermer i estarà adreçada a satisfer les necessitats de salut de l'usuari i la població (4)

Per la RAE (Real Acadèmia Espanyola) els conceptes de prescripció i de infermer son definits de la següent manera:

- **Prescribir (5)**
 1. tr. Preceptuar, ordenar, determinar algo.
SIN.: ordenar, disponer, preceptuar, destinar.
 2. tr. Recetar, ordenar un remedio.
SIN.: recetar, recomendar, determinar.
 3. intr. Dicho de un derecho, de una responsabilidad o de una obligación
SIN.: caducar, vencer, terminar, finalizar, concluir, extinguirse.
 4. intr. *Der.* Adquirir un derecho real por el transcurso del tiempo en las condiciones previstas por la ley.

- **Enfermero, ra (6)**
 1. m. y f. Persona dedicada a la enfermería (actividad profesional).
SIN.: practicante, sanitaria, barchilón, ATS.
 2. m. y f. coloq. Persona que cuida a un enfermo.

També és important diferenciar correctament determinats elements que es poden veure involucrats dins de la PI, ja que aquest tendeixen a confondre's entre si. Segons la *Ley 29/2006, de 26 de julio, de garantías y uso racional de medicamentos y productos sanitarios*, actualitzada el 2015, aquestes quedarien de la següent manera (7):

- **Medicamento de uso humano:** Toda sustancia o combinación de sustancias que se presente como poseedora de propiedades para el tratamiento o prevención de enfermedades en seres humanos o que pueda usarse en seres

humanos o administrarse a seres humanos con el fin de restaurar, corregir o modificar las funciones fisiológicas ejerciendo una acción farmacológica, inmunológica o metabólica, o de establecer un diagnóstico médico.

- **Producto sanitario:** Cualquier instrumento, dispositivo, equipo, material u otro artículo, utilizado solo o en combinación, incluidos los programas informáticos que intervengan en su buen funcionamiento, destinado por el fabricante a ser utilizado en seres humanos con fines de:
 1. Diagnóstico, prevención, control, tratamiento o alivio de una enfermedad.
 2. Diagnóstico, control, tratamiento, alivio o compensación de una lesión o de una deficiencia
 3. Investigación, sustitución o modificación de la anatomía o de un proceso fisiológico
 4. Regulación de la concepción que no ejerza la acción principal que se desee obtener en el interior o en la superficie del cuerpo humano por medios farmacológicos, inmunológicos ni metabólicos, pero a cuya función puedan contribuir tales medios.

Segons el *Real decreto 1718/2010, de 17 de diciembre, sobre receta médica y órdenes de dispensación*, la receta mèdica queda definida de la següent manera (8):

- **Receta médica:** La receta médica es el documento de carácter sanitario, normalizado y obligatorio mediante el cual los médicos, odontólogos y podólogos, legalmente facultados para ello, y en el ámbito de sus competencias respectivas, prescriben a los pacientes los medicamentos o productos sanitarios sujetos a prescripción médica, para su dispensación por un farmacéutico o bajo sus supervisión, en las oficinas de farmacia y botiquines dependientes de las mismas o, conforme a lo previsto en la legislación vigente, en otros establecimientos sanitarios, unidades asistenciales o servicios farmacéuticos de estructuras de atención primaria, debidamente autorizados para la dispensación medicamentos.

La indicació, ús i autorització de la dispensació de medicaments i productes sanitaris d'ús humà és una capacitat pròpia de les infermeres i dels infermers. Per tant, el terme

prescripció infermera ha de ser entès com la capacitat dels infermers, en el marc de les seves competències i atribucions, per contribuir de manera més eficaç a (9):

- La gestió dels problemes de salut o de malaltia dels ciutadans
- La gestió de les prestacions sanitàries, assistencials i de cures
- Optimització dels recursos.
- El desenvolupament del rol autònom de la infermeria

2.2. Prescriure i Receptar

Prescriure és una responsabilitat professional que s'ha d'assumir i aplicar. És conseqüència de la pràctica professional per la qual l'infermer/a es troba habilitat i de la qual forma part activa (9,10).

Hi ha molts tipus de prescripció infermera que no són teràpies medicamentoses i convé tenir presents: exercicis de fisiologia respiratòria, programació de dietes, exercicis de deambulació... i tants altres en el gairebé inesgotable camp del procés infermer (1,11).

Receptar ha de ser la conseqüència transformadora d'aquesta responsabilitat professional cap allò formal i legal. Cada professional ha d'assumir la responsabilitat total sobre els actes laborals (1,9).

- **Prescriure:** Emetre un criteri professional sanitari dirigit al pacient pel qual es proposa la realització d'una acció en virtut d'un judici clínic i terapèutic o de cura.
- **Receptar:** Emplenar un formulari que conté la medicació, o l'objecte de la prescripció que el professional sanitari indica a un pacient acompanyant-se d'instruccions genèriques sobre el seu ús, i que normalment s'expedeix per ser presentat a una farmàcia per a la seva adquisició.

2.3. Context mundial

El paper i la funció de les infermeres esta en constant evolució, la practica infermera s'ha tornat més complexa i especialitzada a mesura que la seva funció ha anat guanyant

valor. En els equips multidisciplinaris de salut ha aportat coneixement i experiència en la gestió de les cures del pacient.

La prescripció infermera ha evolucionat ràpidament a tot el món al llarg de les últimes dècades. Durant els anys 80 i 90 del segle passat, s'observa que el d'implementació de la PI es va accelerar amb l'expansió de la pràctica de la infermera d'atenció directa als Estats Units d'Amèrica i la necessitat de codificar les pràctiques clíniques que enllacessin amb la prescripció dels fàrmacs. Al Regne Unit, la PI es responsabilitat de les infermeres amb un nivell postbàsic que compten amb l'autorització concedida per Llei de Productes Medicinals per la Prescripció Infermera de 1992.

En general, l'expansió reguladora de l'autoritat per a la PI s'ha basat en la necessitat de garantir la qualitat del cuidatge i l'exigència associada a la falta de personal sanitari, i en altres casos, per millorar l'eficiència financera i organitzativa del sistema de salut del país (12).

Amb l'arribada del segle XXI s'observa una major expansió de la prescripció infermera al Canadà i l'Europa Occidental, mentre que Austràlia i Nova Zelanda van rebre una aprovació total dels governs nacionals i regionals per a la PI (12).

La literatura refereix que les disposicions reguladores de la preinscripció infermera ha experimentat un creixement significatiu en els últims anys especialment en els països desenvolupats.

2.4. Evolució i implementació a nivell Estatal

A l'Estat Espanyol la regulació de la PI ha estat una reivindicació per part dels professionals d'infermeria al llarg del anys, ja que en als països propers s'ha observat una milloria en la pràctica, en el desenvolupament laboral i en l'efectivitat del sistema sanitari (11).

L'any 2006 es du a terme el primer indici de canvi en la legislació perquè les infermeres puguin prescriure material sanitari i medicaments. En primer lloc s'elabora un projecte de *Al·legacions al Projecte d'Ordre del Ministeri de Sanitat i Consum pel que es desenvolupa la disposició addicional 12a de la Llei 29/2006, de 26 de juliol, de garanties i ús racional de medicaments i productes sanitaris*. El Reial Decret que va marcar un

punt d'inflexió a la prescripció infermera va ser el de *Real Decreto 954/2015, de 23 de octubre, por el que se regula la indicación, uso y autorización de dispensación de medicamentos y productos sanitarios de uso humano por parte de los enfermeros*, degut a que posa les bases de la PI a l'estat espanyol. (2,7,11)

Al llarg dels anys han sorgit noves resolucions i decrets llei, els quals impliquen l'ampliació de dispensació de nous fàrmacs específics de certes patologies (13–17).

Figura 1: Línia temporal legislativa Espanya. Elaboració pròpia (2,7,14–19)

Any	Normativa	Competències Infermeres
2006	<i>Alegaciones al Proyecto de Orden del Ministerio de Sanidad y Consumo por el que se desarrolla la disposición adicional 12.ª de la Ley 29/2006, de 26 de julio, de garantías y uso racional de medicamentos y productos sanitarios</i>	Productes sanitaris inespecífics
2009	<i>Ley 28/2009, de 30 de diciembre, de modificación de la Ley 29/2006, de 26 de julio, de garantías y uso racional de los medicamentos y productos sanitarios.</i>	Ampliació de productes sanitaris inespecífics
2015	<i>Real Decreto 954/2015, de 23 de octubre, por el que se regula la indicación, uso y autorización de dispensación de medicamentos y productos sanitarios de uso humano por parte de los enfermeros.</i>	Productes sanitaris inespecífics
2020	<i>Resolución de 20 de octubre de 2020, de la Dirección General de Salud Pública, por la que se valida la "Guía para la indicación, uso y autorización de dispensación de medicamentos sujetos a prescripción médica por parte de las/los enfermeras/os de: Heridas".</i>	Ferides
2022	<i>Resolución de 30 de junio de 2022, de la Dirección General de Salud Pública, por la que se validan las Guías para la indicación, uso y autorización de dispensación de medicamentos sujetos a prescripción médica por parte de las/los enfermeras/os de: Hipertensión, y la de: Diabetes mellitus tipo 1 y tipo 2</i>	Diabetis Mellitus 1 i 2 Hipertensió Arterial
2022	<i>Resolución de 8 de julio de 2022, de la Dirección General de Salud Pública, por la que se valida la Guía para la indicación, uso y autorización de dispensación de medicamentos sujetos a prescripción médica por parte de las/os enfermeras/os: Quemaduras</i>	Cremades
2022	<i>Resolución de 22 de diciembre de 2022, de la Dirección General de Salud Pública, por la que se valida la Guía para la indicación, uso y autorización de dispensación de</i>	Ostomies

	<i>medicamentos sujetos a prescripción médica por parte de las/los enfermeras/os de Ostmías</i>	
2023	<i>Resolución de 13 de junio de 2023, de la Dirección General de Salud Pública, por la que se valida la Guía para la indicación, uso y autorización de dispensación de medicamentos sujetos a prescripción médica por parte de las/los enfermeras/os de: anticoagulación oral)</i>	Anticoagulants

Taula 1: Normatives de la PI a nivell estatal. Elaboració pròpia (2,7,14–19)

2.4.1. Precedent d'Andalusia

Fruit de la crisi socioeconòmica del 2008 a l'estat espanyol s'observa una reducció de finançament de recursos econòmics i humans en tots els àmbits de la societat, però on afecta més és a la sanitat. Partint d'aquesta problemàtica es van haver de generar una sèrie d'estratègies de contenció en la despesa i de l'adequació de les pràctiques habituals, per tal de millorar l'eficiència i garantir la sostenibilitat del Sistema Sanitari Públic (20,21).

La comunitat autònoma d'Andalusia ha estat pionera publicant al Boletín Oficial de la Junta de Andalucía (BOJA) el *DECRETO 307/2009, de 21 de julio, por el que se define la actuación de las enfermeras y los enfermeros en el ámbito de la prestación farmacéutica del Sistema Sanitario Público de Andalucía*, on s'elabora un marc legal de referència que s'estableix com les infermeres podran fer ús, indicar i prescriure medicaments no subjectes a prescripció mèdica i com establir guies per la seva implementació. L'any 2012 s'arriba uns acords de gestió en el Servicio Andaluz de Salud (SAS) on s'estableix que la prescripció d'apòsits, tires reactives i absorbents és exclusiva del personal de infermeria. (20,21).

Quan a l'any 2015 s'aprova el *Real Decreto 954/2015, de 23 de octubre, por el que se regula la indicación, uso y autorización de dispensación de medicamentos y productos sanitarios de uso humano por parte de los enfermeros*, s'observa un retrocés en les competències de infermeria adquirides que havien aconseguit feia 6 anys, fruit de les pressions realitzades al Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i d'Igualtat per la Organización Médica Colegial (OMC) (2,22).

2.5. Evolució de la prescripció infermera a Catalunya

Els diferents Col·legis de Infermeria de Catalunya han defensat la prescripció infermera des de la seva proposta l'any 2006. El Col·legi Oficial d'Infermeria de Barcelona (COIB) va realitzar diverses proposicions de llei l'any 2006, degut a que la llei de *Al·legacions al Projecte d'Ordre del Ministeri de Sanitat i Consum pel que es desenvolupa la disposició addicional 12a de la Llei 29/2006, de 26 de juliol, de garanties i ús racional de medicaments i productes sanitari*, no contemplava la possibilitat de altres professionals sanitaris, s'inclouen infermeres i podòlegs, poguessin prescriure i administrar

medicaments específics per tal de poder fer un seguiment adient i de qualitat vers el cuidatge (7,13).

Estudis realitzats l'any 2010 a la Universitat de Barcelona en la població docent i estudiantil de màster de la Facultat de Infermeria s'observa que el 70% de la mostra té coneixement sobre la PI i un 60% aproximadament ja havia exercit la prescripció en la seva activitat laboral (23).

Posterior al *Real Decreto 954/2015, de 23 de octubre, por el que se regula la indicación, uso y autorización de dispensación de medicamentos y productos sanitarios de uso humano por parte de los enfermeros*. els quatre col·legis oficials de infermeria de Catalunya van signar un acord sobre l'ús i la supervisió del Decret/Llei a Catalunya. A més s'han creat protocols propis per tal d'abordar de manera clara i amb protecció legal, les cures de les patologies i la seva administració de fàrmacs corresponents (2,24,25).

De cara a les futures generacions, l'any 2018 el Consell de Col·legis d'Infermeres i Infermers de Catalunya elabora un protocol on s'estableixen els estàndards educatius i de formació que rebrà tot alumne dins del grau d'infermeria; establint la base acadèmica en quant a cures i farmacologia en els casos més habituals de la pràctica infermera (26).

A partir de l'any 2023, la Generalitat de Catalunya conjuntament amb el Servei Català de la Salut, inicia la creació i publicació de protocols per a les infermeres en quant a la PI. Aquest protocols estableixen la base per a la prescripció infermera dins de la pràctica clínica i assistencial (27–29).

2.5.1. Procés d'acreditació infermera per prescriure a Catalunya

El Departament de Salut de Catalunya mitjançant el *Decret 180/2019, de 27 d'agost* va aprovar el procediment d'acreditació per als professionals d'infermeria que desitgen exercir aquesta competència. Tot el procés es duu a terme a través del Canal Empresa del Gencat (10).

Els requisits necessaris per obtenir-lo es divideixen segons els àmbits de cures que es sol·liciten.

A. A nivell de Cures Generals es precisa:

- Posseir el títol de Grau de Infermeria, Diplomatura en Infermeria o Ajudant Tècnic Sanitari, o equivalent.
- Complir un d'aquests dos requisits:
 - Acreditar un any d'experiència laboral exercint la infermeria.
 - Aprovar el curs d'adaptació per a l'acreditació de la capacitació professional infermera per a la indicació, ús i autorització de la dispensació de medicaments i de productes sanitaris d'ús humà en l'àmbit de les cures generals.

B. A nivell de Cures Especialitzades es precisa:

- Posseir el títol de Grau en Infermeria, Diplomatura en Infermeria, Ajudant Tècnic Sanitari, o equivalent.
- Tenir el títol d'infermera especialista referenciat a l'article 2.1 del Reial Decret 450/2005, de 22 abril sobre les especialitats de infermeria.
- Complir un dels requisits següents:
 - Acreditar una experiència professional mínima d'un any en cures especialitzades en relació a l'àmbit sol·licitat.
 - Superar el curs d'adaptació per a l'acreditació de la capacitació professional infermera per a la indicació, ús i autorització de la dispensació de medicaments i de productes sanitaris d'ús humà en l'àmbit de les cures especialitzades.

3. PREGUNTA D'INVESTIGACIÓ

3.1. Pregunta PICO

Per construir la pregunta s'ha utilitzat la metodologia PICO (30).

P	Infermeres
I	Implementació de la prescripció
C	Situació prèvia a la prescripció infermera
O	Coneixement de l'autonomia infermera en la prescripció infermera, protocols i les seves aplicacions en l'àmbit clínic i assistencial a Espanya.

Quin és l'impacte de la implementació de la prescripció infermera, comparat amb la situació prèvia, el seu desenvolupament, coneixement dels protocols, autonomia i aplicacions a l'àmbit clínic i assistencial a Espanya

3.2. Criteris FINER

Per avaluar la qualitat de la pregunta d'investigació s'han utilitzat els criteris FINER : Factible, Interessant, Nova, Ètica i Rellevant (31).

F	És factible ja que es disposen dels recursos necessaris
I	Síntesi de la normativa vigent
N	Actualització de la prescripció infermera busca comprendre els efectes de la implementació de la prescripció infermera en diferents àmbits.
E	No hi ha conflicte ètic ni d'interessos
R	Permet identificar els efectes de la prescripció infermera en els professionals d'infermeria

4. OBJECTIUS

4.1. Objectiu general

Avaluar el nivell d'implementació de la prescripció infermera, determinar els canvis en el desenvolupament a Espanya, conèixer els protocols i les seves aplicacions en l'àmbit clínic i assistencial.

4.2. Objectius específics

- Analitzar el nivell d'implementació de la prescripció infermera
- Determinar els canvis en el desenvolupament de la prescripció
- Conèixer els protocols de prescripció infermera i aplicacions en l'àmbit clínic i assistencial

5. METODOLOGIA

Aquesta investigació consisteix en una revisió sistematitzada de la literatura, es fonamenta en l'evidència científica i s'ha dut a terme a través de la recerca en diverses bases de dades.

5.1. Disseny de l'estudi

El procés de recerca s'ha dut a terme durant tres mesos, entre gener i març de 2024. En el procés de selecció dels articles, s'han aplicat les quatre fases de la declaració PRISMA: identificació, selecció, elegibilitat i inclusió, en les quals s'han seleccionat conjuntament els articles rellevants per a la investigació.

La recerca de la literatura científica s'ha realitzat en diferents bases de dades: Cinahl, PubMed, IBECs, Dialnet Plus i Scopus. Posteriorment per a la selecció i avaluació dels articles s'han aplicat els criteris PRISMA i CASPe (Critical Appraisal Skills Programme) com a eina de qualitat metodològica, ja que pot ajudar a garantir que l'avaluació de l'evidència científica sigui rigorosa, transparent i fiable.

5.2. Paraules clau i descriptors

Per delimitar la cerca d'aquesta revisió sistematitzada s'han fet servir els descriptors DeCS (Descriptors de Ciències de la Salut) i MeSH (Medical Subject Headings). Ambdós mètodes van permetre acotar els resultats de la cerca en relació amb els objectius.

LLENGUATGE NATURAL	DESCRIPTOR MeSH	DESCRIPTOR DeCS
Recepta mèdica	Prescriptions D055656	Prescripciones 53391
Infermera	Nurses D009726	Enfermeras y Enfermeros 9912
Prescripció mèdica	Standing Orders D000071065	Órdenes Permanentes 56678
Autonomia	Professional Autonomy D017009	Autonomía Profesional 29871
Espanya	Spain D013030	España 13411

Taula 2: Descriptors DeCS y MeSH utilitzats per la cerca. Elaboració pròpia (32,33).

5.3. Criteris de selecció

CRITERIS D'INCLUSIÓ	CRITERIS D'EXCLUSIÓ
Articles entre 2008 i 2024 (regulació de la prescripció infermera)	Articles publicats fora del període establert
Articles centrats en el tema d'estudi	Articles publicats fora de Europa
Idioma: Català, Castellà, Anglès	Metaanàlisis Revisions Estudis qualitatiu Llibres Tesis TFG
	Articles que no compleixin el 70% dels criteris de les taules CASPe.

Taula 3: Criteris de inclusió i exclusió. Elaboració pròpia

5.4. Procés de cerca d'articles

Per a la cerca d'articles s'han utilitzat els criteris d'inclusió i d'exclusió; conjuntament amb l'operador booleà AND i OR per a enllaçar els diversos descriptors designats.

Base de Dades	Frase de cerca	Criteris d'inclusió	Articles recuperats	Articles rellevants	Articles seleccionats
CINAHL	(((((Nurses) AND (Prescriptions)) OR ((Nurses) AND (Standing Orders)))) AND (Professional Autonomy)) AND (Spain)	Català, Castellà, Anglès, 2008-2024, Europe	3	1	1
PubMed	(((((Nurses) AND (Prescriptions)) OR ((Nurses) AND (Standing Orders)))) AND (Professional Autonomy)) AND (Spain)	Català, Castellà, Anglès, 2008-2024	4	3	1
IBECs	((Nurses) AND (Prescriptions))OR Standing Orders	Català, Castellà, Anglès 2008-2024	61	3	2
Dialnet Plus	((Nurses) AND (Prescriptions)) OR ((Nurses) AND (Standing Orders))	Català, Castellà, 2008-2024	40	1	1
Scopus	(((((Nurses) AND (Prescriptions)) OR ((Nurses) AND (Standing Orders)))) AND (Professional Autonomy)) AND (Spain)	Català, Castellà, Anglès, 2008-2024	164	2	1

Taula 4: Procés de cerca d'articles. Elaboració pròpia (34–38).

6. RESULTATS

6.1. Diagrama de Flux

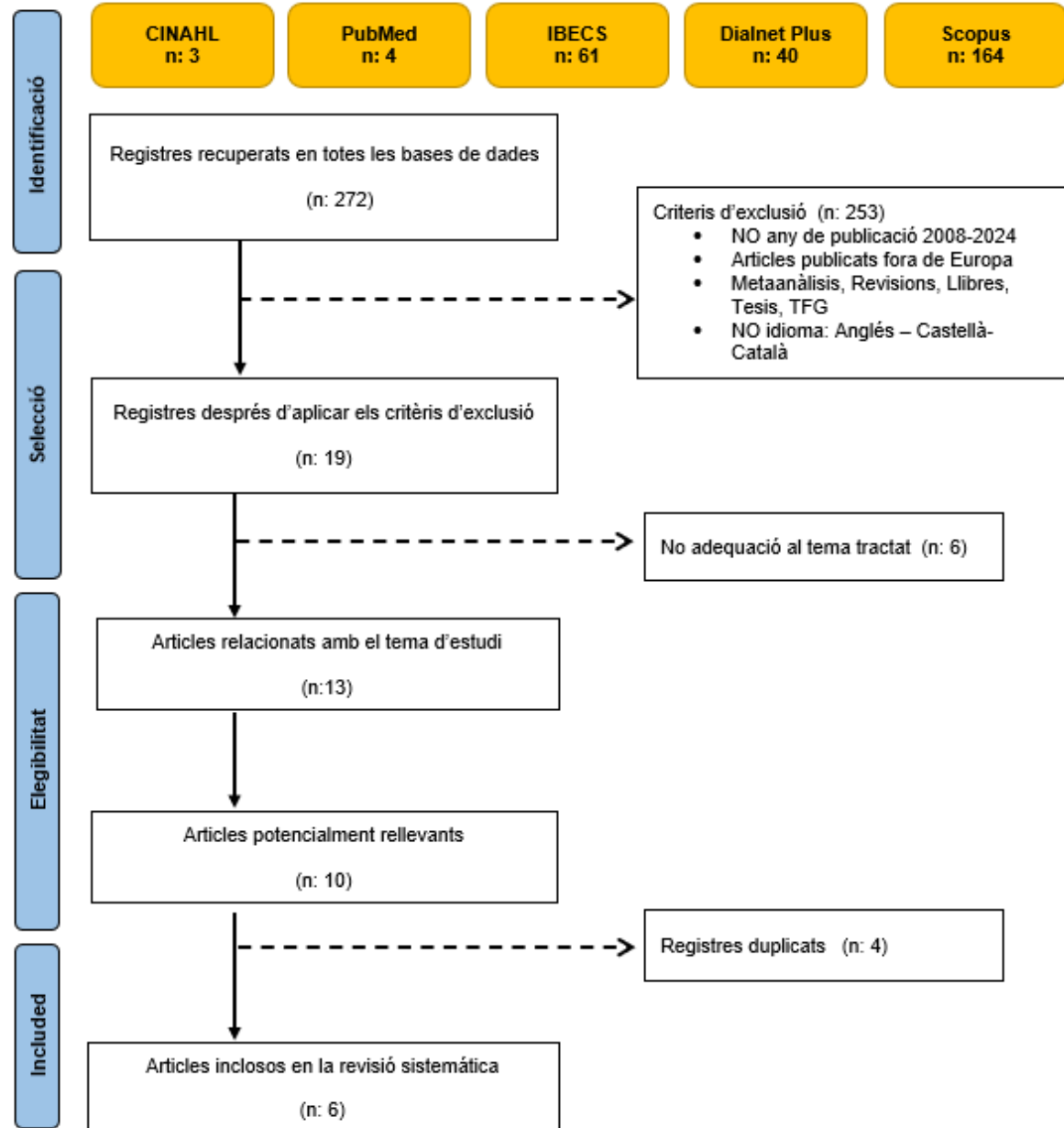

Figura 2: Diagrama de flux PRISMA. Elaboració pròpia (44).

6.2. Taula dels Resultats

Núm. Article	Títol	Autors, País i Any de publicació	Metodologia	Població/Mostra	Objectiu	Resultats i Conclusions rellevants per l'estudi	Qualitat metodològica CASPe
1	Enfermeros prescribiendo medicamentos en centros geriátricos: mapeo Internacional (39)	Tagharid Chaaban, Mathieu Ahouah, Pierre Lombraïl, Adnan Mourad, Hélène Le Febvre, Jean-Manuel Morvillers, Monique Rothan-Tondeur França 2020 https://scielo.isciii.es/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1132-12962019000200006&lng=es&nr_m=iso&tlng=es	Estudi multinacional transversal Cohorts	Infermers i metges de centres geriàtrics de 51 països diferents; 43 dels quals formaven part del Consejo Internacional de Enfermeras (CIE)	Identificar la percepció dels infermers i metges respecte als centres d'atenció de llarga durada i explicar la intervenció dels infermers en la prescripció mèdica	R: El mapeig internacional demostra la relació entre el nivell d'evidència que existeix en el rol d'infermeria i les prescripcions mèdiques, i els infermers autoritzats en els 51 països participants C: S'han d'implementar nous protocols per destacar el rol infermer en el servei de salut. Els infermers han de tenir una educació continua i mantenir-se al dia sobre els problemes pertinents relacionats amb els pacients. La participació d'infermeria en prescripcions i diagnòstics poden ajudar a facilitar i alleugerir la labor mèdica.	10/11

2	Nurse prescribing in primary care in Spain: legal framework, historical characteristics and relationship to perceived professional identity. (40)	<p>Angel Romero-Collado, Erica Homs-Romero, Edurne Zabaleta-Del-Olmo, Dolors Juvinyana-Canal</p> <p>Espanya 2013</p> <p>https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24192249/</p>	Estudi transversal Cohorts	125 infermeres de la divisió sanitària Girona Nord	<p>Identificar l'extensió de la PI i determinar medicacions específiques i/o productes sanitaris prescrits comunament per infermeres d'atenció primària a Espanya en un marc legal canviant; i observar les percepcions de les infermeres sobre la legalitat de la prescripció infermera en relació a la seva identitat professional.</p>	<p>R: La majoria de medicaments prescrits foren vacunes, antisèptics tòpics, AINE's i tractaments per taps de cera. Els medicaments amb menor prescripció o no prescrits foren nitrats, corticoides parenterals, antihistaminics, antibiòtics orals i substitutius de nicotina. Els productes sanitaris prescrits foren material per a diabètics, cures de ferides i incontinència. La majoria de infermeres concordaven que l'impacte de la legalització de la prescripció infermera donaria una major autonomia en quant a la presa de decisions i a la resolució de problemes, i contribuiria a la professió infermera enfortint la seva identitat</p> <p>C: La prescripció infermera existeix dins de l'atenció primària a Espanya, tot i que la implementació al complet de la última normativa espera consens. La prescripció infermera donaria pas a les infermeres per a poder exercir el seu repertori complet d'activitats. La legislació de la PI dona major</p>	10/11
---	---	---	----------------------------	--	---	---	-------

						autonomia professional, element clau per reforçar la identitat professional infermera.	
3	Nurse prescribing of medicines in Western European and Anglo-Saxon countries: A survey on forces, conditions and jurisdictional control (41)	<p> Marieke Krozen, Anneke L. Francke, Peter p. Groenewegen, Liset van Dijk Holanda 2012 http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0020748912000478 http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22369921 </p>	Estudi quantitatiu Cohorts	<p> Representants d'associacions mèdiques i infermeres a nivell nacional i regional i representants governamentals de Australia, Canada, Finlàndia, Irlanda, Holanda, Nova Zelanda, Espanya, Estats Units i Regne Unit. (Països que havien realitzat o iniciat la pràctica de prescripció infermera) </p>	<p> Conèixer les causes per les quals es va introduir la PI dins del marc legal i educacional i condicions organitzatives d'aquesta. Investigar les conseqüències de la prescripció infermera dins de la divisió de control jurisdiccional entre infermeria i altres professions mèdiques. </p>	<p> R: Una gran diversitat de forces tant internes com externes va conduir cap a la introducció de la prescripció infermera. Les condicions que tenen les infermeres per dur a terme prescripcions varien considerablement en funció del país. C: Diverses forces externes i internes van conduir a la implementació de la prescripció infermera internacionalment. Els representants de les associacions mèdiques i infermeres i els representants de govern citaven diferents raons causants de la implementació; aquesta situació pot ser un problema per establir un marc jurisdiccional. A la majoria de països la infermera prescriu en una posició subordinada i la potestat pertany a la professió mèdica. </p>	8/11

4	Preinscripció enfermera: ¿contribuye a la sostenibilidad del sistema? (22)	Ramos Sánchez, M.E; Rodríguez Castilla, J; Domínguez Domínguez, S Espanya 2013 https://dialnet-unirioja-es.sabidi.urv.cat/servlet/articulo?codigo=4681308	Estudi quasi experimental quantitatiu Assaig clínic	Personal d'infermeria i facultatius d'Atenció Primària que han realitzat prescripció d'absorbents al nord de Huelva durant dos períodes de temps	Analitzar l'eficàcia d'implantar en la prescripció infermera absorbents per la incontinència urinària.	R: S'observa una disminució dels costos anual de 56.195,16 euros i de residus d'envasos en un 65,06%. C: L'article arriba a la conclusió que la PI és una pràctica que permet emetre un judici clínic amb la finalitat de proporcionar uns cuidatges adequats a través de la prescripció d'absorbents que s'ajusti a les necessitats del pacient, augmentant la qualitat de vida a més a més de disminuir la despesa sanitària i contribuint en la sostenibilitat del sistema sanitari.	10/11
5	Optimizació de la atenció sanitària en unitat de gestió clínica (20)	Juan Carlos Palomo Lara Espanya 2017 https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6124288	Assaig clínic aleatori	9350 pacients en tractament amb anticoagulant oral	Implementar a través d'una experiència a l'Atenció primària d'Andalusia mitjançant la prescripció col-laborativa per l'optimització del temps d'atenció als pacients	R: Un cop mesurat el temps en els dos grups d'estudi s'observa que el consum és idèntic respecte la consulta de infermeria (600 hores) i en el cas del metge de família és de 628 hores. C: S'observa que la preinscripció infermera col-laborativa redueix els costos de personal, el temps dedicat a la pràctica clínica, a més a més d'una reducció de costos per determinar el INR i els pacients es troben dins del rang terapèutic més temps	11/11

6	Nurse prescription start-up in a Spanish health organization: Nurses' preparedness and 6-month results (42)	Silvia Esteban-Sepúlveda, M. Carmen Gallego-Corrtés, Dolors Giró-Formatger, Sara Fernández-Canto, Sara Salguero-Grau, Laia Lacueva-Pérez Espanya 2022 https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36436268/	Estudi quantitatiu transversal multifase i prospectiu Cohorts	1198 infermeres treballadores al Parc Salut Mar de Barcelona; distribuïdes en 6 grups	Descriure el coneixement i expectatives de les infermeres en quant a la PI en una institució sanitària a Espanya, i revisar les prescripcions infermeres en un grup pilot després de 6 mesos	R: Els resultats obtinguts durant la part aplicativa de l'estudi en quant a preinscripció infermera coincideix amb les opinions donades amb el grups focals C: La implementació de la prescripció electrònica amb participació infermera es percebuda com a necessària i útil per a millorar les cures dels pacients. Les infermeres expressen una bona preparació; tot i que els resultats indiquen la necessitat d'una major informació en quant a legislació i als productes que poden ser prescrits abans d'expandir la prescripció infermera a tota la professió.	11/11
---	---	---	---	---	--	---	-------

Taula 5: Taula dels Resultats. Elaboració pròpia

6.3. Taula resultats CASPe

6.3.1. Revisió dels articles recuperats amb la llista CASPe per estudis de cohort

Núm pregunta	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	Total
<p>Article 1</p> <p>Chaaban Taghrid, Ahouah Mathieu, Lombraïl Pierre, Mourad Adnan, Le Febvre Hélène, Morvillers Jean-Manuel et al . Enfermeros prescribiendo medicamentos en centros geriátricos: mapeo Internacional. Index Enferm [Internet]. 2019 Sep [citado 2024 Mayo 06] ; 28(3): 120-124. Disponible en: http://scielo.isciii.es/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1132-12962019000200006&lng=es. Epub 13-Jul-2020.</p>	Si	Si	Si	Si	No	Discrepàncies en quant a la PI dels diferents professionals sanitaris, si més no la majoria opina que infermeria hauria de tenir un rol important en quant a la prescripció	P valor inferior de 0.05, estadísticament significatiu	Si	Si	Si	Si	10/11
<p>Article 2</p> <p>Romero-Collado A, Homs-Romero E, Zabaleta-del-Olmo E, Juvinya-Canal D. Nurse prescribing in primary care in Spain: legal framework, historical characteristics and relationship to perceived professional identity. J Nurs Manag. 2014 Apr;22(3):394-404. doi: 10.1111/jonm.12139. PMID: 24192249. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24192249/</p>	Si	Si	Si	Si	No	La majoria de medicaments prescrits foren vacunes, Els productes sanitaris prescrits foren material per a diabètics, cures de ferides i incontinència. La majoria de infermeres concordaven que l'impacte de la legalització de la prescripció infermera donaria una major autonomia	S'han obtingut respostes dels professionals enquestats sobre la seva pràctica assistencial; sent aquesta en atenció primària de 18,26 anys (SD 11,23), i anys treballats de 24,34 (SD 10,91)	Si	Si	Si	Si	10/11

<p>Article 3 Kroezen, M., Francke, A.L., Groenewegen, P.P., Dijk, L. van. Nurse prescribing of medicines in Western European and Anglo-Saxon countries: a survey on forces, conditions and jurisdictional control. International Journal of Nursing Studies: 2012, 49(8), 1002-1012 http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0020748912000478http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22369921</p>	Si	Si	Si	Si	No	<p>Una gran diversitat de forces tant internes com externes va conduir cap a la introducció de la prescripció infermera. Les condicions que tenen les infermeres per dur a terme prescripcions varien considerablement en funció del país.</p>	<p>La fiabilitat rau en el rol de les persones enquestades</p>	Si	Si	Si	No	8/11
<p>Article 6 Esteban-Sepúlveda S, Gallego-Cortes MC, Giró-Formatger D, Fernandez-Canto S, Salguero-Grau S, Lacueva-Pérez L. Nurse prescription start-up in a Spanish health organization: Nurses' preparedness and 6-month results. Nurse Educ Today. 2023 Jan;120:105653. doi: 10.1016/j.nedt.2022.105653. Epub 2022 Nov 18. PMID: 36436268. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36436268/</p>	Si	Si	Si	Si	Si	<p>Els resultats obtinguts durant la part aplicativa de l'estudi en quant a preinscripció infermera coincideix amb les opinions donades amb el grups focals</p>	<p>S'utilitza el P valor i la Chi quadrat; la majoria de preguntes obtenen resultats estadístics significatius</p>	Si	Si	Si	Si	11/11

Taula 6: Taula resultats CASPe per a estudis de cohort. Elaboració pròpia (43).

6.3.2. Revisió dels articles recuperats amb la llista CASPe per estudis d'assaig clínic

Núm pregunta	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	Total
<p>Article 4 Sánchez, Mª Esperanza Ramos, Juan Rodríguez Castilla, and J. Domínguez Domínguez. "Prescripción enfermera: ¿ contribuye a la sostenibilidad del sistema?." <i>Enfuro</i> 125 (2013): 4-10. https://dialnet-unirioja-es.sabdi.urv.cat/servlet/articulo?codigo=4681308</p>	Si	Si	Si	Si	Si	Si	Menor cost econòmic si s'utilitza la PI	No anomenats explícitament	Si	Si	Si	10/11
<p>Article 5 Palomo Lara JC. Optimización de la atención sanitaria en una unidad de gestión clínica de atención primaria mediante una experiencia innovadora. Proyecto ganador del VI Premio Esteve. Área de Enfermería / Optimizing clinical management in a health care unit: an innovative experience. <i>2017;40(9):578-84.</i> https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6124288</p>	Si	Si	Si	Si	Si	Si	El tractament variarà en funció del rang de INR, seguint els protocols establerts	95% ± 3%	Si	Si	Si	11/11

Taula 7: Taula resultats CASPe per a estudis d'assaig clínic. Elaboració pròpia (43).

7. DISCUSSIÓ

Després de dur a terme la revisió bibliogràfica en les diferents bases de dades i l'anàlisi complet de cada article seleccionat, com a característica general, l'àmbit geogràfic on s'han desenvolupat les investigacions ha estat en tres països diferents: Espanya (4), França (1) i Holanda (1).

Aquesta revisió té la finalitat de contestar la pregunta PICO plantejada a l'inici del treball, donant resposta als objectius definits; destaquem que la PI existeix dins del context sanitari espanyol, fins i tot abans de la seva legalització.

Els articles revisats coincideixen en que la PI obté bons resultats en quant cost-efectivitat i que aquesta es veu com a un impuls de cara a la professió infermera. Destaquem principalment el nivell d'implementació, les aplicacions de la PI en l'àmbit clínic i assistencial, els canvis en el desenvolupament de la prescripció i els protocols de la prescripció i l'autonomia infermera en la PI, destacant que han donat resposta als objectius plantejats.

7.1. Nivell d'implementació i aplicacions de la PI en l'àmbit clínic i assistencial

És una realitat que la PI està introduïda dins de l'àmbit clínic i assistencial; el lloc on aquesta té més impacte és dins del món de la infermeria d'atenció primària i comunitària, en pacients amb patologia crònica. Es per aquesta raó que en l'article de **Palomo Lara, JC.**, s'avalua l'impacte de la PI en pacients amb tractament de anticoagulant orals (ACO) mitjançant una intervenció experimental, on s'ha pogut observar que la PI implica una major durada dels pacients dins de l'interval de rang correcte de l'INR (índex internacional normalitzat) reduint el risc trombòtic i hemorràgic (20).

En l'article de **Romero-Collado, A. et al.**, han identificat fins a quin punt la PI és utilitzada en l'atenció primària, i quins són els productes amb més i menys freqüència prescrits per les infermeres en l'àmbit clínic i assistencial. Els productes més prescrits són les vacunes, antisèptics tòpics, antipirètics i productes sanitaris com tires per al control de la glucèmia, apòsits i material de cura de ferides i material per a la incontinència (40).

7.2. Canvis en el desenvolupament de la prescripció

A grans trets, el principal impuls que ha rebut la PI per a que aquesta es faci efectiva han estat les necessitats d'un sistema sanitari que no es capaç de respondre a els seus usuaris i l'abaratiment dels costos del seu manteniment. A part d'aquests factors, **Kroezen, M et. al.**, identifica entre altres les influències tant externes (aspecte social i governamental) com internes (professionals de la salut), sent exemple d'elles la falta de personal de medicina, el desig de les infermeres per millorar la seva autonomia i rol professional, canvis en la formació del grau universitari d'infermera i noves legislacions com a principals a tenir en compte entre altres (41).

Seguint en la mateixa línia d'investigació **Ramos-Sánchez, M.E et. al.**, vol evidenciar la falta d'estudis respecte el cost-efectivitat de la PI a nivell d'Atenció Primària, a través d'un estudi quasi-experimental sobre la prescripció d'absorbents a Huelva; on demostra que la participació del personal d'infermeria en la prescripció d'absorbents disminueix la despesa sanitària, resultant de forma positiva en el cost-efectivitat del sistema (22,39).

En l'estudi realitzat per **Chaaban, T. et al.**, aquests desencadenants no són suficients com per arribar a un PI autònoma, defensa d'aquesta manera la capacitat del judici infermer per a arribar a prescriure, sempre i quant aquest sigui dins de un grup multidisciplinari format per diferents professionals sanitaris (39).

7.3. Protocols de la prescripció i autonomia infermera en la PI

Com s'ha comentant anteriorment la majoria de PI es realitza en l'atenció primària per a pacients crònics com comenten **Palomo Lara, JC. i Romero-Collado, A. et al.** Seguint per la mateixa línia de treball, **Esteban-Sepúlveda, S et. al.**, han avaluat l'efecte de la PI en 6 grups de treball diferents; on la principal diferència era l'autonomia que tenien les infermeres per a poder prescriure medicaments i dispositius sanitaris. Les infermeres que gaudien de major autonomia a l'hora de prescriure tenien millors resultats en quant a despesa econòmica i de recursos, i major gestió del temps (20,40,42).

Si més no, per **Chaaban, t. et. al.**, i **Romero-Collado, A. et al.**, aquests canvis es veuen aturats o frenats per la falta d'informació i de regulació, conjuntament en les habilitats teòriques i pràctiques que tenen les mateixes infermeres. Creant així confusió a l'hora de reconèixer la seva autonomia i capacitats (39,40).

8. CONCLUSIÓ

Després de fer un anàlisi dels resultats dels articles seleccionats podem concloure que la prescripció infermera ha tingut un recorregut evolutiu que s'ha emmarcat dins de les necessitats del sistema sanitari. Els canvis en aquesta han obtingut resultats positius cara al benefici de l'usuari com en el benefici econòmic.

Aquesta última competència adquirida que s'ha reivindicat extensament per les infermeres amb el suport de la gran majoria de professionals de la salut representa un pas endavant en la funció i el paper de la infermeria en la nova situació socioeconòmica de la població actual, ja que actua de manera positiva en el seguiment de les patologies cròniques de una població cada cop més envellida.

Si més no, una falta de consolidació en la regulació legislativa dins de l'àmbit assistencial crea discussió en la mateixa professió, ja que les mateixes infermeres perceben una falta de preparació i de seguretat jurídica en quant a prescriure certes medicacions.

Finalment remarcar que la prescripció infermera encara no s'ha establert en la totalitat del seu potencial, i que aquesta encara pot seguir evolucionant, remarcant d'aquesta manera la importància de la professió infermera i de un dels seus àmbits de treball.

9. LIMITACIONS DE L'ESTUDI

A l'hora de realitzar la revisió ha resultat difícil obtenir articles que s'adaptessin als objectius plantejats, ja que actualment no hi ha una bibliografia extensa en quant a la prescripció infermera dins de l'estat espanyol.

Tot i ser una pràctica legalitzada des del 2015, la normativa de la prescripció infermera ha fluctuat al llarg dels anys, fent que la literatura científica indexada sobre el tema es vegi reduïda.

També hem pogut observar que durant el transcurs d'aquesta investigació la normativa de la prescripció infermera i algun dels seus protocols han canviat (anestèsics locals i deshabitació tabàquica). Si més no, aquests no han estat inclosos.

10. FUTURES LÍNIES D'INVESTIGACIÓ

Aquest estudi realitza una síntesi recent de com ha evolucionat la prescripció infermera dins de l'estat espanyol des del 2008, observant el recorregut que la PI ha realitzat en aquest darrers anys es pot concloure que aquesta seguirà evolucionant. Així mateix, seria convenient realitzar més estudis en les futures directrius que la prescripció infermera abordarà.

11. BIBLIOGRAFIA

1. Arribas Cachá A, Amézcuca Sánchez A. Prescripción enfermera en la terapéutica del Cuidado. Indicación, uso y dispensación de medicamentos y productos sanitarios en la terapéutica de los cuidados generales. FUDEN, Enfo Ediciones, editors. Madrid: FUDEN; 2015.
2. Ministerio de Sanidad SS e I. Real Decreto 954/2015, de 23 de octubre, por el que se regula la indicación, uso y autorización de dispensación de medicamentos y productos sanitarios de uso humano por parte de los enfermeros. BOE [Internet]. [citad 6 novembre 2023];(306):121483-98. Disponible a: <https://www.boe.es/eli/es/rd/2015/10/23/954>
3. Kroezen M, Van Dijk L, Groenewegen PP, Francke AL. Nurse prescribing of medicines in Western European and Anglo-Saxon countries: A systematic review of the literature. BMC Health Serv Res [Internet]. 27 maig 2011 [citad 6 maig 2024];11(1):1-17. Disponible a: <https://bmchealthservres.biomedcentral.com/articles/10.1186/1472-6963-11-127>
4. Fernández Molero S, Lumillo Gutiérrez I, Brugués Brugués A, Baiget Ortega A, Cubells Asensio I, Fabrellas Padrés N. Prescripción enfermera: análisis de concepto. Aten Primaria [Internet]. 1 abril 2019 [citad 12 desembre 2023];51(4):245-51. Disponible a: <https://www.elsevier.es/es-revista-atencion-primaria-27-articulo-prescripcion-enfermera-analisis-concepto-S0212656718300453>
5. RAE - ASALE. prescribir. En: Diccionario de la lengua española [Internet]. [citad 12 desembre 2023]. Disponible a: <https://dle.rae.es/prescribir>
6. RAE - ASALE. enfermero, enfermera. En: Diccionario de la lengua española [Internet]. [citad 12 desembre 2023]. Disponible a: <https://dle.rae.es/enfermero?m=form>
7. Jefatura del Estado. Ley 29/2006, de 26 de julio, de garantías y uso racional de los medicamentos y productos sanitarios. BOE [Internet]. 27 juliol 2006 [citad 6 novembre 2023];(178). Disponible a: <https://www.boe.es/eli/es/l/2006/07/26/29/con>
8. Ministerio de Sanidad PS e I. Real Decreto 1718/2010, de 17 de diciembre, sobre receta médica y órdenes de dispensación. Boletín Oficial del Estado. 23 desembre 2015;
9. Consejo General de Enfermería (España). Marco Referencial para la Prescripción Enfermera. Documento de base. Biblioteca Lascasas. 11 maig 2006;2(2).
10. Canal Salut. Acreditació infermera per a l'exercici de la indicació, ús i autorització de la dispensació de medicaments i productes sanitaris d'ús humà. [Internet]. 2021 [citad 14 desembre 2023]. Disponible a: <https://canalsalut.gencat.cat/ca/professionals/professions-sanitaries/infermeria/acreditacio-infermera-dispensacio-medicaments/index.html>
11. Fernández Martínez MN, Díez Láiz R, Rodríguez Lago JM, Sánchez Valdeó L, Fernández García D, Sahagún Prieto AM, et al. Situación actual de la prescripción enfermera en España. ROL de enfermería. 2018;41(10):8-16.
12. Maier CB. Nurse prescribing of medicines in 13 European countries. Hum Resour Health [Internet]. 9 desembre 2019 [citad 10 gener 2024];17(1):1-10. Disponible a: <https://human-resources-health.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12960-019-0429-6>

13. COIB. Prescripció infermera [Internet]. 2024 [citad 5 novembre 2023]. Disponible a: <https://www.coib.cat/ca-es/actualitat-professional/observatori-de-la-professio/prescripcio-infermera.html>
14. De Sanidad M. Resolución de 30 de junio de 2022, de la Dirección General de Salud Pública, por la que se validan las Guías para la indicación, uso y autorización de dispensación de medicamentos sujetos a prescripción médica por parte de las/los enfermeras/os de: Hipertensión, y la de: Diabetes mellitus tipo 1 y tipo 2. BOE [Internet]. 5 juliol 2022 [citad 6 novembre 2023];(160):94805-19. Disponible a: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2022-11127
15. De Sanidad M. Resolución de 22 de diciembre de 2022, de la Dirección General de Salud Pública, por la que se valida la Guía para la indicación, uso y autorización de dispensación de medicamentos sujetos a prescripción médica por parte de las/los enfermeras/os de: Ostmías. BOE [Internet]. 5 gener 2023 [citad 6 novembre 2023];(4):2098-106. Disponible a: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2023-347
16. De Sanidad M. Resolución de 8 de julio de 2022, de la Dirección General de Salud Pública, por la que se valida la Guía para la indicación, uso y autorización de dispensación de medicamentos sujetos a prescripción médica por parte de las/os enfermeras/os: Quemaduras. BOE [Internet]. 18 juliol 2022 [citad 6 novembre 2023];(171). Disponible a: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2022-11945
17. De Sanidad M. Resolución de 13 de junio de 2023, de la Dirección General de Salud Pública, por la que se valida la Guía para la indicación, uso y autorización de dispensación de medicamentos sujetos a prescripción médica por parte de las/los enfermeras/os de: anticoagulación oral. BOE [Internet]. 8 maig 2023 [citad 6 novembre 2023];(186):116295-303. Disponible a: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2023-17987
18. Del Estado J. Ley 28/2009, de 30 de diciembre, de modificación de la Ley 29/2006, de 26 de julio, de garantías y uso racional de los medicamentos y productos sanitarios. BOE [Internet]. 2009 [citad 6 novembre 2023];Disposición 21161(315):112036-8. Disponible a: <https://www.boe.es/eli/es/l/2009/12/30/28>
19. De Sanidad M. Resolución de 20 de octubre de 2020, de la Dirección General de Salud Pública, por la que se valida la «Guía para la indicación, uso y autorización de dispensación de medicamentos sujetos a prescripción médica por parte de las/los enfermeras/os de: Heridas». BOE [Internet]. 2020 [citad 6 novembre 2023];(286):93619-28. Disponible a: <https://www.boe.es/boe/dias/2020/10/29/pdfs/BOE-A-2020-13190.pdf>
20. Palomo Lara JC. Optimización de la atención sanitaria en una unidad de gestión clínica de atención primaria mediante una experiencia innovadora. Proyecto ganador del VI Premio Esteve. Área de Enfermería / Optimizing clinical management in a health care unit: an innovative experience. 2017;40(9):578-84.
21. Juan José Ruiz Sáncheza , Rocío Ruiz Calzadob, Marcos Romero Sánchezc. Eficiencia en la prescripción enfermera en Andalucía. Un paso atrás en el sistema sanitario tras anulación por Real Decreto. 50(5).
22. Ramos Sánchez M., Rodríguez Castilla J., Domínguez Domínguez J. Prescripción enfermera: ¿contribuye en la sostenibilidad del sistema? 2013;125:4-10.
23. Cabrera-Jaime S, Estrada-Masllorens JM, Fernández-Ortega P. Conocimiento y satisfacción de la aprobación de la prescripción enfermera (Ley 28/2009) en

- enfermeras de formación máster y especialidad de la Universidad de Barcelona. *Enferm Clin* [Internet]. 1 març 2011 [citat 6 maig 2024];21(2):84-90. Disponible a: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1130862111000040?via%3Dihub>
24. Jodar-Solà G, Brugués-Brugués A, Serra-Sutton V, Espallargues-Carreras M, Trejo-Omeñac A, Monguet-Fierro JM. Opinion on the benefits of nurse prescribing in Catalonia. *Consensus of health professionals and managers*. 2023;37.
 25. Consell de Col·legis d'Infermeres i Infermers de Catalunya. Acord entre els diferents Col·legis d'Infermeria de Barcelona, Tarragona, Girona i Lleida [Internet]. 2015 [citat 20 novembre 2023]. Disponible a: <https://pbcoib.blob.core.windows.net/coib-publish/invar/e39f06d8-2a98-40ba-a467-d3c1a011108e>
 26. Consell de Col·legis d'Infermeres i Infermers de Catalunya. Estàndards de coneixement en el Grau d'Infermeria pels àmbits d'interacció [Internet]. 2018 [citat 20 novembre 2023]. Disponible a: http://www.consellinfermeres.cat/wp-content/uploads/estandards%20coneixements_2019_03_26.pdf
 27. CatSalut. Cremades Protocol per a la indicació, ús i autorització de dispensació de medicaments subjectes a prescripció mèdica per part de les infermeres i infermers. 2023 [citat 6 maig 2024]; Disponible a: https://catsalut.gencat.cat/web/.content/minisite/catsalut/proveidors_professionals/medicaments_farmacia/harmonitzacio/pautes/protocol-indicacio-infermera-cremades.pdf
 28. CatSalut. Ostomies Protocol per a la indicació, ús i autorització de dispensació de medicaments subjectes a prescripció mèdica per part de les infermeres i infermers. 2024 [citat 6 maig 2024]; Disponible a: <https://pbcoib.blob.core.windows.net/coib-publish/invar/7a039460-343b-41e4-8240-ac5970d562ba>
 29. CatSalut. Anticoagulants Orals. Protocol per a la indicació, ús i autorització de dispensació de medicaments subjectes a prescripció mèdica per part de les infermeres i els infermers Anticoagulants Orals Protocol per a la indicació, ús i autorització de dispensació de medicaments subjectes a prescripció mèdica per part de les infermeres i els infermers. 2024;
 30. Martínez-González A, Sánchez-Mendiola M. La pregunta de investigació en educació mèdica. *Investigación en Educación Médica* [Internet]. 1 gener 2015 [citat 6 maig 2024];4(13):42-9. Disponible a: <https://www.elsevier.es/es-revista-investigacion-educacion-medica-343-articulo-la-pregunta-investigacion-educacion-medica-S200750571572168X>
 31. Mohanan S, Parameswaran N. FINER criteria – What does it mean? *Cosmoderma*. 19 novembre 2022;2:115.
 32. DeCS – Descritores em Ciências da Saúde [Internet]. [citat 6 maig 2024]. Disponible a: <https://decs.bvsalud.org/es/>
 33. Home - MeSH - NCBI [Internet]. [citat 6 maig 2024]. Disponible a: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/mesh>
 34. EBSCO. CINAHL [Internet]. [citat 16 maig 2024]. Disponible a: <https://www.ebsco.com/es/productos/bases-de-datos/cinahl-complete>
 35. National Library of Medicine. PubMed [Internet]. [citat 16 maig 2024]. Disponible a: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/>

36. Biblioteca virtual de salud. IB ECS [Internet]. [citat 16 maig 2024]. Disponible a: <https://ibecs.isciii.es/cgi-bin/wxislind.exe/iah/online/?IscScript=iah/iah.xis&base=IB ECS&lang=e>
37. Fundación Dialnet. Dialnet Plus [Internet]. [citat 16 maig 2024]. Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/>
38. Elsevier. Scopus [Internet]. [citat 16 maig 2024]. Disponible a: <https://www.scopus.com/home.uri?zone=header&origin=>
39. Chaaban T, Ahouah M, Lombrail P, Mourad A, Le Febvre H, Morvillers JM, et al. Enfermeros prescribiendo medicamentos en centros geriátricos: mapeo Internacional. Index de Enfermería [Internet]. 2019 [citat 28 gener 2024];28(3):120-4. Disponible a: https://scielo.isciii.es/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1132-12962019000200006&lng=es&nrm=iso&tlng=es
40. Romero-Collado A, Homs-Romero E, Zabaleta-del-Olmo, Edurne Juvinya-Canal D. Nurse prescribing in primary care in Spain: legal framework, historical characteristics and relationship to perceived professional identify. J Nurs Manag. 23 novembre 2013;22(3):394-404.
41. Kroezen MA, Francke AL, Groenewegen A PP, Van Dijk LA. Nurse prescribing of medicines in Western European and Anglo-Saxon countries: A survey on forces, conditions and jurisdictional control. Int J Nurs Stud [Internet]. 2012 [citat 10 gener 2024];49(8):1002-12. Disponible a: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0020748912000478http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22369921>
42. Esteban-Sepúlveda S, Gallego-Cortes MC, Giró-Formatger D, Fernandez-Canto S, Salguero-Grau S, Lacueva-Pérez L. Nurse prescription start-up in a Spanish health organization: Nurses' preparedness and 6-month results. Nurse Educ Today. 1 gener 2023;120:105653.
43. Redcaspe – Programa de Habilidades en Lectura Crítica Español [Internet]. [citat 6 maig 2024]. Disponible a: <https://redcaspe.org/>
44. Haddaway NR, Page MJ, Pritchard CC, McGuinness LA. PRISMA2020: An R package and Shiny app for producing PRISMA 2020-compliant flow diagrams, with interactivity for optimised digital transparency and Open Synthesis. Campbell Systematic Reviews [Internet]. 1 juny 2022 [citat 6 maig 2024];18(2). Disponible a: <https://www.eshackathon.org/software/PRISMA2020.html>